

Házak, 1965

Tájkonstrukció, 1940

Viziló, 1922

Wehner Tibor

GÁDOR ISTVÁN, A MESTER

BESZÉLGETÉS MAJOROS HEDVIG ÉS MAJOROS JÁNOS KERAMIKUSMŰVÉSSZEL

– *Gádor István 1945 és 1957 között tanított a Magyar Iparművészeti Főiskolán, de 1945-ben még nem főiskola volt ez az iskola. A két világháború közötti Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola a II. világháború lezárulása után Iparművészeti Iskola néven folytatta működését, amely 1946-ban Iparművészeti Akadémiává, majd 1948-ban Országos Magyar Iparművészeti Főiskolává alakult.*

– *Majoros János: Én 1947-ben kezdtem meg a tanulmányaimat, a későbbi főiskola akkor még akadémia volt, ahol középfokú képzés folyt, és érettségivel lehetett lezárni a stúdiumokat. Kozma Lajos volt ekkoriban az igazgató, és Gádor István ekkor már két éve ott tanított.*

– *Majoros Hedvig: Amikor én elsőéves voltam, 1948-ban, akkor alakult az intézmény főiskolává. Gádor Istvánt mi magunk között Öregnek hívtuk.*

– *Majoros János: Nagyon öregnek tűnt, pedig akkor még hatvan éves sem volt. Ősz hajú, szemüveges ember volt, idősebbnek nézett ki a koránál, ráillett az Öreg megnevezés.*

– *Majoros Hedvig: Gádor István volt a Kerámia Szakosztály vezetője, vagyis a tanára, és a későbbi felesége, Csabai Mária volt a szakoktató.*

– *Majoros János: És volt egy Obrotka nevezetű korongos, aki az égetéseket is csinálta – ekkoriban még fatüzelésű kemence volt –, ő tanította meg korongozni a növendékeket. A terveket is ő kivitelezte tulajdonképpen. Gádor István, az Öreg a kerámiatervezést tanította. Akkor még nem volt külön technológiai oktatás, az pár évvel később indult be. Fontos tantárgy volt még az alakrajz és a mintázás, az alakrajzot kezdetben Mihályt Pál tanította, majd utána érkezett Borsos Miklós.*

– *Kezdetben a kerámia és a porcelán szak összevontan működött.*

– *Majoros János: Igen, csak később vált el egymástól ez a két szakirány. 1947 körül Gádor István összeszedett mindenkit, akit jónak látott a felvételi vizsgák alapján. Eredetileg én is belsőépítésznek készültem, de aztán kiderült, hogy nincs asztalos gyakorlatom, és végül a Gádor döntése értelmében, kiválasztása révén kezdtem meg a keramikusi tanulmányaimat. Aztán már egymás után jöttek az évfolyamok. Általában nagyon sokan indultunk, mi is több mint húszan voltunk, persze aztán a végén ennek csak a fele végzett. Előttünk egy évfolyam volt, amelyen ugyancsak páran végeztek, köztük Steiner László, Simó József, Molnár László...*

– *Majoros Hedvig: Az a Molnár László, aki később az ELTE művészettörténet tanszékén tanított iparművészet-történetet.*

– *Majoros János: És aztán már a Schubert Ernő igazgatása idején, az 1950-es évek első felében vált szét a kerámia és a porcelán szak. Ennek két indítóoka volt: az egyik, hogy a porcelángyárak számára meginduljon a tervezőképzés, és a másik, hogy a Gádor Istvánt lehetetlenné tegyék, háttérbe szorítsák.*

– *Miért szerették volna mellőzni Gádor Istvánt?*

– *Majoros János: Mert nem állt be a sorba énekelni. Ő már 1919-ben is emigrációba vonult a Tanácsköztársaság után, baloldali ember volt, de nem volt elvakult.*

– *Majoros Hedvig: Tulajdonképpen ő volt az egyetlen nem kommunista tanár ebben az időszakban a főiskolán. A kívülállása feltűnő volt.*

– *Majoros János: A növendékek közül mindenkit arra presszionáltak ekkoriban, hogy menjen át a porcelán szakra, és akkor így megszüntethető lett volna a Gádor-osztály, de szerencsére erre nem került sor. A tanítványok kitartottak mellette.*

- *Majoros Hedvig:* És a porcelán szak mindemellett meglehetősen gyengén működött. A diákok átláltak a szitán.
- *Majoros János:* A porcelán szakot ekkoriban az tartotta életben tulajdonképpen, hogy ott tanult Rákosi Mátyás felesége.
- *Gádor István hogy viselte el ezeket a támadásokat?*
- *Majoros Hedvig:* Nehezen. De ő egy nagyon csendes, nagyon rendes, okos ember volt, aki tökéletesen tudta, hogy mi zajlik körülötte.
- *Majoros János:* A tanítványai is maximálisan mellette álltak. A főiskola egyébként a Gádor István anyagaival dolgozott, mert jóformán semmi nem volt, az Öreg hozott be minden nyersanyagot. Gyakran az ő műtermében dolgoztunk. Én 1952-ben végeztem, és ő még 1957-ig számos nagyon jó növendéket indított el a pályán. Jött a Csekovszky Árpádék osztálya, jöttek a Németh Jánosék, a kerámia-szak mindig magas színvonalon működött. Ekkoriban jelentkeztek az első épületkerámia-munkák, voltak olyan növendékek, akiknek nem is engedte, hogy edényeket, vázákat csináljanak, hanem arra ösztönözte a hallgatókat, hogy elsősorban a nagyobb léptékű feladatokkal foglalkozzanak.
- *Érdekes, pedig az ő munkásságában az edény, a tárgyformálás volt a hangsúlyos.*
- *Majoros Hedvig:* Gádor István eredetileg szobrásznak készült. Csodálatosan rajzolt és csodálatosan mintázott. Ő ezekből a kis tárgyakból élt. Ezeknek a munkáknak nagy sikere volt. De a lelke mélyén Gádor mindig szobrász maradt. Ebben a korszakban nagyon sok jó szobrász dolgozott Magyarországon. Borsos Miklós is szobrász volt, aki minket mintázni tanított. Gádornak és Borsosnak is nagyon fontos volt, hogy a növendékek minél többet mintázzanak és rajzoljanak. Aki jól mintázott és jól rajzolt, annál már nem is volt szükség tulajdonképpen a kerámiára. Az Öreg nem tartotta jónak a még ekkoriban is divatos nippgyártást, ő valami újat akart. Amit Bécsben is csináltak. De hát jött Zsdanov elvtárs, jött a szocialista realizmus, és ez meglehetősen összekuszálta a dolgokat.
- *Mennyiben lehetett érezni a szocreál vonalat a főiskolán?*
- *Majoros János:* Nagyon. Először is volt egy mindent túllihető igazgató, a Schubert Ernő, akinek utasítására nekünk is mindenféle, erre az alkalomra készült munkával meg kellett ünnepelnünk Sztálin elvtárs születésnapját. Elég komoly pártélet, mozgalmi élet volt a mindennapokban is, a diplomamunkák terén is súlyos, aktuálpolitikai tematikai követelmények voltak. Pedig Schubert Ernő az indulásnál összeszedte a legjobb tanárokat, a volt római iskolásokat, a szentendrieiket, Borsos Miklóst és Kaesz Gyulát.
- *Majoros Hedvig:* De akkor váratlanul a Magyarországon dolgozó, akkor baloldalinak számító konstruktív művészek ellenségekkel váltak, mert idegen ideológiát közvetítettek, absztraktok voltak, és nem szocialista realisták. Az ő tragédiájuk az volt, hogy korábban, a háború előtt azért üldözték őket, mert baloldaliak voltak, és most meg azért, mert ugyancsak baloldaliakként hirtelen ellenségeivé váltak a rendszernek, illetve a rendszer művészetének.
- *Majoros János:* Így hát a Schubert Ernő által meghívott tanárok abszurd módon a Schubert Ernő ellenségeivé váltak. De a Gádoron nem találtak fogást, mert szakmailag sem tudták lehetetlenné tenni.
- *Majoros Hedvig:* De aztán elérkezett az a pillanat is, amikor az Iparművészeti Főiskola portása, a Pali bácsi Gádor István érkezésekor kiugrott az üvegasznijából, és közölte, hogy tanár úr kérem, ne tessék bemenni, mert a tanár úr már nem tanár úr. Erre 1957-ben került sor. Ugyanúgy, ahogy elbántak Gadányi Jenővel vagy Borsos Miklóssal, elbántak Gádor Istvánnal is.
- *Majoros János:* Igen, ekkoriban a portán intézték, a portásokkal intéztették el ezeket a dolgokat.
- *Gádor István kizárólag a szakmával foglalkozott a főiskolán?*
- *Majoros János:* Csak a szakma foglalkoztatta. De természetesen nem volt ez olyan egyszerű. Ő egy önálló művész volt, akinek nem volt pedagógiai és pedagógusi előképe, neki kellett megteremteni az oktatási körülményeket, a munkafeltételeket, kidolgoznia a metódusokat. Tudni kell azt is, hogy az Öreg elég zárkózott ember volt. Ő nem magyarázta

el, hogy mit hogyan kell csinálni, hanem feladatok adott, és ezek alapján vezetett rá a megoldásra.

– *Majoros Hedvig:* Minden héten egyszer volt kiértékelés. Mindenki kitette a munkáját, ő végigment, és elmondta, mi a jó, mi a rossz, mit kell kijavítani. Ez komoly, szigorú eljárás volt.

– *Majoros János:* A munkákat egyszerre vizsgálta esztétikai és funkcionális, technikai szempontból. A félévi kiértékelések során már osztályzatokat is adott, és év végén, aki nem teljesített megfelelően, annak nem írta alá az indexét. Volt, aki kimaradt ezért, és volt, aki évet ismételt. Az én osztályomon volt eredetileg a Gálócsy Edit, a Horváth Éva, a Staindl Katalin, a Simó Ágoston. Huszonnégyből ennyien maradtunk. Vagy ennyien se, mert az egyiket kitelepítették, a másikat elvitte az ÁVO, a harmadik átment a porcelán szakra, úgyhogy ebből a társaságból Gádor-növendékként végül én diplomáztam egyedül.

– *Majoros Hedvig:* Mi meg az ötödik év végén kettő diplomáztunk.

– *És minden évfolyamot ő vezetett, ő korrigált?*

– *Majoros Hedvig:* Igen, mindenkire ő figyelt. Mindig az alsó évfolyamokon voltak sokan, de aztán a felsősök már mindig elég kevesen voltak.

– *Majoros János:* Gádor István minden nap reggeltől délutánig bent volt a főiskolán. Minden reggel nyolc órakor ott volt. Ez a Kinizsi utcában, az Iparművészeti Múzeum épületében zajlott, ahol volt egy szobája, és ő ott dolgozott. A kerámia szak az állandóan nyitva volt, oda bármikor be lehetett menni. Nyolctól tizenkettőig volt szakmai foglalkozás, akkor volt egy kis ebédszünet, és kettőtől vagy alakrajz és mintázás volt hatig, vagy technológia, népművészet óra. És akinek még kedve volt, hat óra után visszament a műhelybe, és tovább dolgozott, egészen addig, amíg Pali bácsi, a portás haza nem zavart mindenkit.

– *Majoros Hedvig:* A háború utáni években mindenki nagyon boldog volt, hogy tanulhatott. Olyan nem volt, hogy valaki nem ment be egy órára. Na persze, azért az üzemszervezés órákat mi is elöltük, de a szakmai foglalkozásokon mindig mindenki ott volt. A tanárok is. Borsos Miklós is reggel nyolc órára megérkezett, és ott volt egész délelőtt.

– *Majoros János:* Gádor István ott dolgozott a szobájában, és ha bármi problémád volt, akkor bekopoghattál hozzá, és megkérdezhetted. Egyébként állandóan ki-be járt, és ha valami nagy gondot észlelt, akkor figyelmeztette a társaságot. De nem szólt bele mindenbe, de mégis nagyon sokat foglalkozott a növendékekkel.

– *Majoros Hedvig:* Egészen addig, amíg az egyik igazgató ki nem találta, hogy a tanárok ne dolgozzanak a főiskolán, mert a főiskola anyagát és energiáját használják, és ez ráfizetés. De ennek ellenére Borsos Miklós és Gádor István továbbra is ott dolgozott.

– *Majoros János:* A nagyobb munkákat természetesen Gádor István sem a Kinizsi utcában csinálta meg.

– *Majoros Hedvig:* Amikor már mi is gyakorló művészek voltunk, és nagyobb munkákat kaptunk, a főiskoláról Csekovszky Árpád küldött hozzánk növendékeket segíteni. Itt dolgoztak nálunk, kaptak fizetést és tanulhattak is. Amikor beszélgettünk velük, kiderült, hogy a Csekovszky egy héten kétszer megy be a főiskolára korrigálni, a Schrammel Imre meg hetente egyszer van bent, és van olyan tanár, a formatervező Németh Aladár, aki havonta egyszer jelent meg a növendékek között. Így aztán azt se tudták, hogy kicsoda. Ez a mi időnkben elképzelhetetlen lett volna.

– *Akkor ezekben az időkben egy nagyon személyes kapcsolatot is kialakulhatott a mester és a tanítvány között.*

– *Majoros János:* Mi reggeltől estig Gádor Istvánnal és Borsos Miklóssal együtt voltunk.

– *Majoros Hédi:* Elmesélem a János diplomamunkáját. Olyan feladatot kapott János, hogy fessen egy faliképet a főiskola növendékeiről. Az osztályról. Ez egy elég nagy kép volt.

– *Majoros János:* A Gádor István találta ki a technikát, hogy ez egy olyan kerámia-lehetőség, mint egy freskó: az alaplapra felvisz az ember egy fehér agyagréteget, és erre vörös agyaggal lehetett szárazon festeni. És még színeket is fel lehetett vinni a felületre. Ez nagyon tetszett a Gádornak, és tetszett nekem is. Festés után kiégettük a kerámiaképet.

Föld, 1922

Csikó, 1920–30 között

Padlőváza - kertplasztika, 1968

Kertplasztika, 1965

– *Majoros Hédi:* Egy jelenet volt, ahogy állunk, dolgozunk a műteremben, és rá is lehetett ismerni a hallgatókra. János több mint fél évig ezen a munkán dolgozott. Mielőtt a diplomázásra sor került, kiderítették, hogy ez egy impresszionista kép, és nem szocreál kompozíció, és így nem lehet elfogadni, nem lehet kiállítani sem. Aztán mégis kiállították a diplomamunkák között, és a Rákosi Mátyás itt tanuló felesége elhozta a férjét, hogy megmutassa, min dolgoznak a fiatal művészek a főiskolán. Előtte persze lezárták a főiskolát, minden ajtót bezártak, előbb jött egy sereg ÁVO-s, és utána megérkezett Rákosi Mátyás is. Felmentek a kiállítóterembe, ahol a feleség bemutatta a pártvezérnek János kerámiaképét, és felsorolta, kik láthatók a munkán. Rákosi azt mondta, hogy ez nagyon tetszik nekem. Erről persze mi semmit sem tudtunk. Pár nappal ezután került sor a diplomavédésre, és akkor a Gádor István azt mondta, hogy Majoros, maga nem mond semmit, ha támadják, akkor nem védekezik, majd mi elintézzük a dolgot. A Borsos Miklós is csak annyit mondott, hogy Majoros, maga csak hallgasson. Felállt a grémium, jött a párttitkár, a miniszteriumból valaki, és amikor a Majoros munkájára került sor, valaki odament a bizottság egyik tagjához és a fülébe súgott valamit. Ez az üzenet végigfutott az egész bizottságon és impresszionizmus ide, szocreál oda, a Rákosi Mátyásnak tetsző munkának ötöst kellett kapnia.

– *És milyen volt a kapcsolat Gádor István és Borsos Miklós között?*

– *Majoros Hédi:* Ambivalens volt a kapcsolatuk. Borsos Miklós nem becsülte túlságosan nagyra a kerámiát, illetve nem olyan nagyra, mint amennyire Gádor István a szobrászatot tartotta. Ezért rivalizáltak is egymással egy kicsit, de azt mindezenetre lehetett látni, hogy nem barátkoztak egymással. Egymás munkáját azonban mindig tiszteletben tartották.

– *Gádor István érvényesítette a stíluseszményeit az oktatásban, vagy nyitott volt mindenre?*

– *Majoros János:* A tanítványok bármit megcsinálhattak, csak szakmailag kellett megfelelni a követelményeknek. De ez magától értetődő volt: a stilisztikai aspektusokat vizsgálva elmondható,

hogy munkássága során Gádor István elég nagy utat tett meg. De az oktatásban mindig a mesterségre koncentrált, a stilisztikai vonzódások nem voltak fontosak számára.

– *És a főiskolai tanulmányok lezárulása után milyen kapcsolatot tartott egykori tanítványaival?*

– *Majoros János:* Amikor befejeztük a főiskolát, sem Hedvig nem talált, sem én nem találtam állást. Jeleztük a gondunkat Gádor Istvánnak, aki mondta, hogy jöjjenek vissza ősszel. Ősszel elmentünk hozzá, és kiderült, hogy vett nekünk egy műtermet a Cházár András utcában. Elküldte a kemenceépítőjét, felépíttetett nekünk egy kemencét, és így el tudtunk indulni a pályán. Ez nagyon nagy szó volt 1952-ben. És ezzel nem voltunk kivételek: általában mindenkit segített valamilyen módon. Gálócsy Editnek, akit a családjával együtt kitelepítettek a Hortobágyra, csomagot küldött, mindenféle anyagokat és eszközöket, hogy ott is tudjon tovább dolgozni. A tanítványok persze ezt később viszonzták, ahogy tudták: többen segítettek a nagy Gádor munkák kivitelezésében. De Gádor István számos háttérbe szorított festőt, szobrászt is támogatott. Gadányi Jenőt, Damkó Józsefet, Csorba Gézát.

– *Mit jelentett a tanítványoknak Gádor István művészete?*

– *Majoros János:* Nekem azt jelentette a Gádor munkásság, hogy ezzel a mesterséggel, a kerámiával mindent meg lehet csinálni. Ha kaptam egy feladatot, akkor mindig volt egy olyan előképem, hogy ezt a Gádor hogyan csinálta meg, vagy hogyan csinálta volna meg? És mindezen túl hihetetlen szorgalom, hallatlan akarás volt az Őregben: fantasztikus, hogy mennyit dolgozott, és mindig meg tudott újulni.

– *Majoros Hedvig:* Amikor Siklóson elindult a kerámia-szimpozium, oda is elment, de aztán inkább a pécsi Zsolnay-gyárban nézett körül. Ott meglátta, hogy hatalmas kerámia elektromos szigetelőket csinálnak. Ezeknek az ipari jellegű elemek selejtjeiből aztán plasztikai kompozíciókat állított össze. És ez Magyarországon akkor még teljesen ismeretlen, elvont, geometrikus-konstruktív plasztikai nyelv volt. Pedig ekkor már nem volt fiatal művész.

Kakas, 1968-69

Két figura, 1969

Állatvilág-tál, 1961

– *Majoros János*: A selejtek létrejötte nagyon érdekes volt a pécsi Zsolnay-gyárban. Miután megformálták a szigetelő elemeket, feltették egy kocsira, és áthúzták a másik műhelybe, az égetőtérbe, azonban a küszöbnél volt keresztben egy vízvezetékcső, és ezen a kocsi mindig dőccent egy nagyot. A többmázsás formák nagy része ezért

még égetés előtt tönkrement. Gádor István be ment az üzemvezetőhöz, és szólt, hogy azt a csövet le kéne sülyeszteni, vagy leburkolni, és nem lenne több baj. De az igazgatóságon azt mondták, hogy mit ugrál itt ez az öreg, ötven éve itt van ez a cső, és senkit sem zavar.

– *Köszönöm a beszélgetést.*

Majoros Hedvig: *Falkép*, 1970

Majoros János: *Kompozíció*, 1972

Paul Kovács (1926–2006)

Kék angyal

Paul Kovács az üvegalappal, 1995 után